

nevelődött), de tartalmilag mindazt tud-
ja és nyújtja is, amit a mai teológia —
érettnék bizonyuló értéként — adni tud.

Néhány konkrét utalással szeretnénk
ezt be is mutatni.

Megtalálható és következetes alkalmaz-
ást nyer Elődnél például az „inkarná-
ciós”- és „szakramentalitás”-elv — a
kegyelemtanban és az egyháztanban, ami
az új teológia „felfedezése”. Ugyancsak
döntően érvényesül teológiai módszeré-
ben a *történetiség*, mint alapkategória.
És ez nemcsak az egyes dogmák kiala-
kulásának történetét jelenti (mint régen),
hanem a dogmák „lefordíthatóságának”
elvét. A dogmák ui. a kinyilatkoztatás
tartalmát bizonyos korok nyelvi és böl-
cseleti adottságainak forma-ruhájába öl-
töztették. S ahogyan a modern Biblia-
-kutatásnál döntő szerep jut a hermeneu-
tikának (tehát a korabeli nyelvi, kul-
turális stb. köntösből való kibontás-
nak), ugyanilyen hermeneutikai feladat
jelentkezik a dogmák mai nyelvre való
lefordításában is. Imponálón gazdag fe-
jezetek találhatók szerzőnkél e modern
teológiai attitűd jegyében, például az
áteredő bűnről, a krisztológiai titokról
(Krisztus istenemberi öntudata), az em-
ber testi-lelki összetettségéről, a halha-
tatlanságról és feltámadásáról.

Ugyancsak érvényesül nála — bár a
skolasztika intellektualizmusának bizo-
nyos nyomaival — az *üdv történeti szem-
lélet*, amit a szentmise Credo-ja így fe-
jez ki: „pro nobis”, értünk. A kinyi-
latkoztatás, a megtestesülés és Krisztus
maga, minden a mi üdvösségünkért tör-
tént, s e „proegzisztenciás” alapelv to-

vább konkretizálódik az *antropológiai és
perszonalisztikus szemléletben* (például a
kegyelemtan, szentségtan területén). A
görög bölcselőre épülő skolasztika hát-
térbe-szorulása, s e modern és mégis
ősi, biblikus-perszonalisztikus szemlélet
előtérbe jutása komoly lehetőséget je-
lent az ökumenikus párbeszéd, sőt a vil-
lással való mélyebb találkozás perspek-
tívájában is. Ilyen konzekvenciák ugyan-
csak sokhelyütt jelentkeznek a könyv-
ben, pl. a történelem és munka teoló-
giájánál (152—4. o.), a világ fejlődése
és megdicsőülése témakörében (691—3.
o.). E szempontból egyébként a könyv
címebe felvett „katolikus” jelző nem
szűkítést, hanem az eredeti értelemben
vett „egyetemességet” jelenti.

A könyv forrásai túlnyomó részben
németnyelvűek voltak. De századunk
teológiai fejlődésének ismerői jól tud-
ják, hogy az első évtizedek francia
kezdeményezése és virágzása után a
negyvenes évektől fokozatosan átment
a vezetés a német nyelvterületre, és ma
a legtöbb teológiai lexikon és összefog-
láló munka németül jelenik meg.

Előd István könyve mindenképp nagy-
szerű mű a maga nemében — nemzet-
közi szinten is. A hazai teológiai okta-
tás és az igehirdető papság, valamint
híveinek elmélyülést kereső önképzése
számára pedig *nélkülözhetetlen kézi-
könyv* a *Katolikus Dogmatika*, amelyet
majdnem félszázados hiány után ismét
egy piarista hittudós, Schütz méltó ta-
nítványa adott kezünkbe — Isten népé-
nek örömére.

KONCZ LAJOS

BÜCSŰ*

*Szép, izléses kiállításban jelent meg
Hajnal Anna posztumusz verseskötete.
Valóban szelíd „alkonyfény” önti el a
tájat: a búcsúzó nap még egyszer vé-
gigtekint a világon, de a hegyek mö-
gött már borongó fellegek kelnek, ké-
szíti előőrseit az éj. S ezzel az utolsó
pályafordulóval Hajnal Anna az egész
életet végigjárta: ifjúságában Theokritosz
modorában irt idilleket és himnuszokat,
majd élete delén ódai szárnyalású köz-
életi versekkel jelentkezett, hogy érett
költőként térjen vissza ismét az iroda-
lomba, alkalmat adva legjelesebb kor-
társainak, hogy ismét fölfedezzék költé-
zetének egyéni ízeit, zamatát, utolérhe-*

*tetlen színező fantáziáját, biztos építke-
zését. S aztán a gyász: az elveszített
kedves sírja és emléke fölötti fájdalmas
tépelőds, mely az elégia borongását
lopta lírájába.*

*Sokfelé irányuló érdeklődését, verselé-
sének feszítő ellenpólusait nagyszerűen
érzékelteti Tavasz című verse:*

Most nagy fák ébredőben,
árnykom eltűnőben,
bokrok zöld suhogásban
füvek hajladozásban,
vad jácint: vadul kéklik.
pitypang vadsárgán fénylik,
s én? én újjongva, félek!
mert élek! élek! élek!

* Hajnal Anna: *Alkonyfény* (Magvető, 1978)

Aki azt hinné, hogy a búcsúzó kötete csak a fájdalom monotonidóját fejezi ki új és új változatokban, alaposan téved. Hiszen Hajnal Anna mindig is a teremtett világ teljességének érzékeltetését, megszólaltatását vallotta ideáljának, és még ebben a látszólag kiüttalan, reménytelen helyzetben is meg tudta találni az élet, a létezés örömeinek felvillanyozó érzéseit. De milyen reinkarnáció kell ahhoz, hogy az „élet” szóra a „félek”-et rimelteti! Micsoda költői bátorság kell ehhez, hogy valaki a mindent és a semmit csendítse egybe ilyen természetesen közvetlenséggel! Hisz ki tagadná: ez az utolsó kötet inkább a semmi, az öregedés, az erővesztés, az elmúlás élményét variálja. A költő mégis az élet mellett tesz vallomást annak az embernek a gesztusával, aki pontosan tudja, hogy a lét aspektusához éppúgy hozzátartozik az élet, mint a halál, s akinek megvan a lelki ereje és a benső gazdagsága ahhoz, hogy mindkettőt töretlenül vállalni tudja. Jónéhány évtized eltelt azóta, hogy Himnuszok és énekek című kötetében rácsodálkozott a világra, és elsőik között hozott hírt arról a mélyből fölbuzgó antik rokonszenvről és ideálkeresésről, mely akkor „sziget”-re készítette az irodalom ifjú csapatát. Ennek a „sziget”-nek a tanítása is egybejárta az életet és a halált, a lenyűgöző hatású Kerényi Károly akkortájt tartotta egyetemi előadásait az eruszk temetési szertartásokról, melyeken vidám táncokkal és énekszóval kísérték utolsó útjukra a holtakat, a pályakezdő Radnóti is egyszerre zengette meg az idillt és a vég komor látomásait, s Horatius magatartása is azért válhatott paradigmává, mert a Boldogok Szigetének keresésére biztatta a megromlott világból kihajózni vágyó társait. Az alapélmény tehát — látszat szerint — ugyanaz. A képek szinte változatlanok. Az élmény és a mögöttes filozófiai tartalom azonban merőben új: a búcsúzó Hajnal Anna nem a látomást rögzíti, hanem annak következményeit igyekszik versbe foglalni, nem a leírás az elsődleges gondja, hanem annak emberi következményei:

Kaptár! minden sejtben van egy méh,
behozza kezén, lábán, hátán néha
a lét virágporát.
Most mézet készít mind.
Oh legyen édes minden méz!
ne keserű!
ne emberi legyen, csak boldog!
nagy tartalék:
hogy élhessen az élet télen át.

(A ház)

Ez a költői magatartás: az élet továbbélésének, egy sajátos reinkarnálódás szinte himnikus megszólaltatása avatja mélyen emberivé Hajnal Anna költészetének utolsó korszakát. Filemon elhagyta ugyan Baucisztát, de nem fosztotta meg attól a lehetőségtől, hogy tovább keresse, s fölfedezze nyomait, létének bizonyosságát a szüntelenül szép, és új arcát mutató életben.

Meglehetősen régóta vitatott, mennyire illetékes az utókor a költő hagyatékának kiadásakor. Vajon amit ő töredékben hagyott, torzónak, s nem a nyilvánosság elé szánt, megjelentethetjük-e mint az életmű szerves részét? (Ilyen kérdés sokakban megfogalmazódott Babits Mihály Beszélgető füzetének intim megjegyzéseit olvasva.) A kérdés eldöntésére nem érezzük magunkat illetékesnek. A Hajnal Anna-kötet szerkesztője mindenesetre jól és okosan tette, hogy Töredékek címmel a könyvbe külön ciklust iktatott a költőnő félig kész verseiből. Nagyszerű alkalmat kínálnak ezek a vázlatban maradt művek, hogy alkotó műhelyének legbensőbb részeibe lépve megfigyelhessük módszerét, másrészt pedig e versek között akadnak olyanok, amelyek teljesen késznek mondhatók. S a verssorok között is van mély, benső összefüggés, érződik benne az egységes alkotói szándék, nagyon tudatos rendező és szervező elv jelenléte — mely egyébként Hajnal Anna egész költészetét jellemzi —, a világgal való kapcsolat, egyfajta szerves költői és szemléleti mozgató szándék kontrollja. Hadd idézzem ennek bizonyosságául a Mint küzdő patakon kezdetű verstorzó befejező sorait:

bizony már száradó
letelé kanyargó
üres patakmederben.
letelé csörrenő
kavicsot terelő
alkonyati szelekben —
éjbe elhanyatló
álmatlan sóhajtó
sírtam nagy tenyeredben

Milyen felbecsülhetetlen kár, hogy a kérelhetetlen idő kiütötte a tollat az írónő kezéből, mielőtt e töredéket kiteljesíthette volna! Alighanem életének egyik nagy összefoglalása lett volna; olyan életérzés és szemlélet kifejezője, mely lappangva, búvópatakként átszövi egész líráját, s amely épp az utolsó kötet kristálytisztá egyszerűségű, fájdalmas patoszu bánatában tört fel belőle a leg-erősebben és legmaradandóbban.

SÍKI GÉZA